

فراوانی تلقیح واکسن هپاتیت B و عوامل مرتبط با آن در کارکنان بهداشتی-درمانی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۸۰

سیدمؤید علویان * M.D.، مجتبی سعادتى ** Ph.D.، علی میرزاده ** M.D.، عادل رازقی فام ** M.Sc.
رضا مهدیانی ** M.Sc.، سعید حاتمی * M.D.

آدرس مکاتبه : *دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج) - دانشکده پزشکی - گروه داخلی - تهران - ایران
** اداره بهداشتی ستاد مشترک سپاه - معاونت بهداشت

خلاصه

هپاتیت B یک علت مهم بیماریزایی در نظامیان می باشد. کارکنان بهداشتی درمانی بدلیل تماس مستقیم، اقدامات اضطراری در مواقع مجروحیتهای جنگی، روش های تهاجمی پزشکی در مواقع اورژانسی و غیره از خطر بالای ابتلا به این بیماری برخوردارند، لذا واکسیناسیون هپاتیت B روش بسیار مهمی در پیشگیری از ابتلای این گروه می باشد.

تعداد ۶۹۸ نفر از کارکنان بهداشتی درمانی نیروهای نظامی (هوایی، زمینی، دریایی، قدس، مقاومت و ستاد مشترک) سپاه پاسداران که در استانهای مختلف در سال ۱۳۸۰ مشغول به فعالیت بودند، انتخاب شدند. روش نمونه گیری بصورت نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای (خوشه ای، طبقه ای و تصادفی ساده) بوده و از طریق ارسال پرسشنامه مربوطه به مراکز نظامی این استانها اقدام به جمع آوری اطلاعات نمودیم.

از مجموع ۶۹۸ نفر مورد بررسی ۸۹/۳٪ مرد و بقیه زن بودند. نیروی هوایی (۳۰/۳٪) بیشترین و ستاد مشترک (۴/۹٪) کمترین گروه در نمونه مورد بررسی بودند. در کل فراوانی تزریق واکسن هپاتیت B ۷۶/۹٪ بود و میانگین مدت زمان سپری شده از آخرین دوز تزریق شده ۳/۳ سال بود. فقط ۲۳/۶٪ از افراد واکسینه شده تیتراژ آنتی بادی هپاتیت B را اندازه گیری کرده و از افرادی که در این اندازه گیری، تیتراژ آنتی بادی آنها منفی بوده، فقط ۱۶٪ اقدام به تزریق مجدد واکسن نموده اند. ۶۲/۷٪ از کسانی که واکسیناسیون نشده اند علت آنرا عدم دسترسی به واکسن ذکر کردند. بیشترین تزریق واکسن مربوط به نیروی دریایی (۸۶/۴٪) و پس از آن نیروی زمینی (۸۰/۸٪) بوده که این ارتباط از نظر آماری معنی دار بود ($P<0.001$).

همچنین بیشترین فراوانی واکسیناسیون در پرستاران (۸۵/۵٪) و پزشکان عمومی (۸۴/۷٪) بوده که این نیز از نظر آماری معنی دار بود ($P<0.001$). این فراوانی در پزشکان متخصص ۶۱/۸٪ بود. در مجموع فراوانی واکسیناسیون در حد نسبتاً مطلوبی بوده است. این فراوانی در پزشکان متخصص به نسبت سطح تحصیلات این افراد در حد کمتری بود. با توجه به ابراز عدم دسترسی به واکسن در اکثر افرادی که واکسن تزریق نکرده اند، لازم است امکانات بیشتری در این زمینه فراهم گردد. با وجود فراوانی واکسیناسیون بدست آمده در این مطالعه، باید یادآوری نمود بدلیل اهمیت شغلی این افراد و همچنین با توجه به میزان کم تزریق مجدد واکسن پس از اعلام منفی بودن تیتراژ آنتی بادی سرم، آموزش های کاملتری در خصوص واکسیناسیون هپاتیت B و ایمنی ناشی از آن به کارکنان بهداشتی-درمانی لازم می باشد.

واژه های کلیدی: کارکنان نظامی، واکسن هپاتیت ب

مقدمه

هپاتیت نوع B، بیماری ویروسی است که طیفی از حالت یک ناقل سالم تا هپاتیت مزمن، سیروز و کانسر کبدی را می تواند در انسان ایجاد نماید (۱-۳). ابتلا به این هپاتیت در بیش از ۲ میلیارد نفر از مردم جهان اتفاق افتاده است و هم اکنون در سطح جهان بیش از ۳۵۰ میلیون نفر ناقل این ویروس هستند که اکثر آنها در آسیای جنوب شرقی زندگی می کنند. واکسیناسیون علیه هپاتیت B در بیش از ۸۵ تا ۹۵ درصد مواقع (بستگی به مناطق جهان) مصونیت ایجاد می کند. هم اکنون نزدیک به یکصد کشور جهان به توصیه سازمان بهداشت جهانی (WHO) واکسن را در دوران نوزادی و کودکی تزریق می نمایند (۴).

ویروس هپاتیت B یک علت مهم بیماریزایی در نیروهای نظامی است زیرا شغل نظامی با خطر مجروحیت و تماس با خون همراه است. در مطالعه ای که در نظامیان آمریکایی مستقر در کره جنوبی انجام شد گزارش شده که ۷۵٪ از هپاتیت های ویروسی آنها ناشی از هپاتیت B بوده است (۵). در مطالعه ای دیگر در همین نظامیان، بروز عفونت جدید هپاتیت B را در آنها ۶-۰/۶ درصد در سال تخمین زده اند (۶).

در سال ۱۹۹۱ در تحقیقی در ارتش ساریوو گزارش شد که ۲۸/۶٪ از کادر نظامی، آلوده به عفونت هپاتیت B می باشند (۷). همچنین در پژوهشی درخصوص عوامل خطر ساز ابتلا به هپاتیت B در اهداء کنندگان خون مشخص شد که یکی از عوامل خطر ساز ابتلا "سابقه مجروحیت جنگی" می باشد (۸).

لازم بذکر است کسانی که در جبهه دچار جراحت شده اند در شرایط اضطراری تحت عمل جراحی قرار گرفته اند، تزریق خون داشته اند یا حداقل تحت مراقبتهای اولیه بهداشتی یا بستری در اورژانسها یا بیمارستانها بوده اند. علاوه براین به علت شرایط خاص اقامت در جبهه در معرض سایر عوامل خطر ساز آلودگی به این ویروس نیز بوده اند (۸).

کارکنان بهداشتی درمانی نیز بطور مستقیم با نظامیان برخورد داشته و غالباً مجبور به فعالیتهای تهاجمی پزشکی در مواقع ضروری و اورژانسی هستند، بدین ترتیب هم خود در معرض ابتلا بوده و هم در صورت ابتلا خطر انتقال آن به دیگران را نیز افزایش

می دهند و لذا پیشگیری از بیماری هپاتیت B توسط واکسیناسیون کامل و به موقع، در این گروه بسیار مهم می باشد. بنابراین در این تحقیق تصمیم گرفتیم شیوع واکسیناسیون هپاتیت B را در کارکنان بهداشتی درمانی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران و برخی عوامل مرتبط با آن را ارزیابی نماییم.

روش کار

تعداد ۶۹۸ نفر از کارکنان بهداشتی-درمانی مشغول به فعالیت در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۸۰ مورد ارزیابی قرار گرفتند. این مطالعه بصورت مقطعی توصیفی-تحلیلی (Descriptive-Analytic Cross-Sectional) انجام پذیرفت.

روش نمونه برداری در این تحقیق، روش چند مرحله ای (Multistage Sampling) بوده است. بدین صورت که ابتدا از میان استانهای مختلف کشور چند استان بصورت تصادفی انتخاب (روش خوشه ای) و سپس نیروهای مختلف در هر استان در نظر گرفته شده (روش طبقه ای) و از میان آنها بصورت تصادفی ساده تعداد افراد مورد نظر برگزیده شدند.

پس از تدوین و تنظیم پرسشنامه مربوطه، هماهنگی با بهداری کل سپاه و از طریق آن با کلیه بهداری های نیروهای مختلف کشور انجام شده و به تعداد لازم پرسشنامه به این مراکز ارسال گردید. در نهایت تعداد ۶۹۸ پرسشنامه از مراکز استانهای تهران، همدان، قم، لرستان، مرکزی، کردستان، ایلام، گیلان، مازندران، خراسان و کرمانشاه پاسخ داده شده و به مرکز هپاتیت تهران عودت شد.

پرسشنامه شامل سؤالاتی درخصوص سابقه واکسیناسیون، تعداد دوز واکسن تزریق شده و مدت زمان سپری شده از آخرین دوز، علل عدم تزریق واکسن و غیره بود.

روش آنالیز اطلاعات. در این تحقیق، اطلاعات با کمک نرم افزار آماری SPSS (Version 10) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. متغیر وابسته در این مطالعه "تزریق واکسن هپاتیت B" بوده که یک متغیر کیفی است و متغیرهای مستقل نیز کیفی (مانند جنس و میزان تحصیلات) و یا کمی (مانند مدت اشتغال به امور پزشکی)